

УДК 34.07

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ у кримінальному провадженні

Реалізація кримінальних правовідносин, у тому числі щодо захисту майнових прав та інтересів держави, завжди пов'язана з кримінально-процесуальним правом.

Ідеальна модель реалізації кримінальних правовідносин передбачає, що всі обставини кримінального правопорушення встановлені, особа, яка його вчинила, визначена, притягнута до кримінальної відповідальності та покарана, відновлені порушені права, відшкодована завдана кримінальним правопорушенням шкода. У такому випадку досягнута мета кримінального права — виконане завдання кримінального процесу, а права та інтереси держави захищені.

Неможна вважати реалізованими правовідносини у разі, якщо не будуть встановлені подія кримінального правопорушення та особа, яка його вчинила. Разом з тим установлення події кримінального правопорушення неможливе без визначення предмета злочинного посягання.

Дмитро БОНДАРЕНКО

Наразі поняття «інтересів держави» активно вживається у процесі обговорення суспільних проблем в Україні, проведення політичної пропаганди, обґрунтування та легітимізації державної політики. Між тим не існує єдиного погляду на те, що таке «інтереси держави» і в чому конкретно вони полягають.

Дане поняття неодноразово ставало предметом дискусій та досліджень багатьох вчених. Так, М. В. Руденко вважає, що під «інтересами держави» необхідно розуміти закріплену Конституцією та законами України, міжнародними договорами та актами систему фундаментальних цінностей у найважливіших сферах життєдіяльності українського народу та суспільства (політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технічній, інформаційній) [1].

Погоджуючись з наведеним визначенням, М. І. Мичко зазначає, що соціальна цінність суспільних відносин, яка визнається суспільством та державою, складає найважливіший елемент поняття «державний інтерес», а його другим елементом є те, що ця соціальна цінність охороняється правом [2].

Найбільш повним, на думку автора, є визначення «інтересів держави», надане Конституційним судом України у рішенні від 8 квітня 1999 р. по справі за конституційними поданнями Вищого арбітраж-

ного суду України та Генеральної прокуратури України [3].

Так, «державні інтереси» закріплюються як нормами Конституції України, так і нормами інших правових актів. Інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. В основі перших завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо. На думку автора, таке визначення є найбільш інформативним та надає можливість більш чіткого визначення «інтересів держави» в реалізації правовідносин у сфері їх захисту.

Таким чином, термін «інтереси держави» закріплено в нормах законів та нормативних актах, а тому при обґрунтуванні необхідно посилатися на норму законів. Дане положення справедливо також при визначенні державного органу, уповноваженого здійснювати державні функції у спірних відносинах щодо захисту інтересів держави.

Вирішення завдання кримінального процесу щодо захисту майнових прав та інтересів держави від кримінальних правопорушень в цілому реалізується у функціональних завданнях суб'єктів правозастосування – органів і посадових осіб, які реалізують норми кримінально-процесуального права. Функціональні ролі цих органів і посадових осіб різні, як різними є і безпосередні завдання, що покладаються на них.

© Д. А. Бондаренко, 2015

Стаття надійшла до редакції 26.06.2015

Так, органи досудового розслідування покликані встановити обставини кримінального правопорушення та особу, яка його вчинила, довести винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Прокуратура здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, підтримує державне обвинувачення в суді. Роль суду як соціального інституту полягає у здійсненні правосуддя.

Таким чином, виконання завдання щодо захисту інтересів держави від кримінальних правопорушень визначається функціональним призначенням державних органів і посадових осіб, які ведуть кримінальний процес, і зобов'язані повно, всебічно та об'єктивно досліджувати всі обставини кримінального провадження, встановити особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, довести передбаченими законом засобами її винуватість, призначити справедливе покарання, забезпечити відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, не допустити притягнення до відповідальності невинуватого, а у разі слідчо-судової помилки реабілітувати особу та відшкодувати їй збитки, завдані незаконними діями. Втім ефективність вирішення таких завдань можлива лише за умови налагодженої взаємодії між правоохоронними та контролюючими державними органами.

У цілому взаємодію таких державних органів потрібно розглядати як комплексні спільні дії, узгоджені щодо місця, часу та способів їх проведення, під час яких здійснюється взаємна підтримка одного державного органу іншими, надання йому всебічної допомоги з метою отримання єдиного результату, досягнення єдиної мети.

До основних форм взаємодії правоохоронних та контролюючих органів у сфері розслідування та при проведенні оперативно-розшукових заходів щодо виявлення та подальшого доведення фактів порушення майнових прав та інтересів держави можемо віднести: виконання запитів; участь в оперативно-розшукових заходах та слідчих діях; обмін інформацією; роботу офіційних представників; обмін інформацією про різні порушення у сфері захисту інтересів держави; непроцесуальну консультативну допомогу працівників контролюючих органів оперативним працівникам, слідчим з питань, що потребують спеціальних знань; ревізію; допит працівників контролюючих органів як свідків у кримінальній справі з питань, що потребують спеціальних знань; залучення працівників контролюючих органів до участі у проведенні окремих слідчих дій як спеціалістів.

Взаємодія державних органів у сфері захисту майнових прав та інтересів держави може здійснюватись і в інших формах, до яких відносять: проведення спільних засідань і нарад, планування роботи, взаємний обмін інформацією, виконання доручень, проведення спільних перевірок

і ревізій, передачу складених за ними матеріалів, що містять ознаки злочину, до правоохоронних органів, обмін досвідом та координацію роботи.

З метою запобігання скоєнню та викриття злочинів, які порушують майнові права та інтереси держави, для виявлення та припинення злочинних проявів актуальним є створення спеціальних міжвідомчих груп, до складу яких мають входити представники різних контролюючих і правоохоронних органів. Крім того, важливе значення має проведення спільних прес-конференцій, виступів з метою інформування органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та населення про факти вчинення таких злочинів, їх наслідки і заходи реагування, відшкодовані збитки, поновлені права та притягнення винних до відповідальності.

Виявлення недоліків та прогалин у правовому регулюванні протидії злочинам, що порушують інтереси держави, формулювання пропозицій щодо їх усунення, вивчення зарубіжної практики повинно бути покладено на відомчі експертно-аналітичні підрозділи.

Цей напрям, безумовно, має значні перспективи і може реалізовуватись шляхом проведення спільних засідань науково-методичних рад суб'єктів правозастосування, які реалізують норми кримінального процесуального права. На цих засіданнях мають розглядатися актуальні питання практичної діяльності, кінцевою метою яких стане формулювання пропозицій щодо поліпшення нормативно-правової бази у даній сфері, розроблення та затвердження методичних рекомендацій з виявлення та розслідування таких злочинів.

З метою активізації діяльності суб'єктів протидії злочинності у сфері захисту майнових прав та інтересів держави доцільно буде також залучати фахівців контролюючих та правоохоронних органів до розроблення проектів регіональних програм протидії злочинності з визначенням органів, відповідальних за взаємодію щодо протидії злочинності, в тому числі злочинам, що розглядаються, з подальшим затвердженням органами місцевого самоврядування, наданням таким органам повноважень щодо контролю за виконанням зазначених програм.

Реалізація зазначених заходів дасть змогу забезпечити дієвість системи протидії таким злочинам, знизити рівень злочинності та латентності цих злочинів.

Насамкінець слід зазначити, що перспективним залишається подальше дослідження теоретичних і практичних питань правового статусу та діяльності окремих правоохоронних і контролюючих органів у сфері захисту майнових прав та інтересів держави, а також формування їх цілісної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руденко Н. В. Основы теории представительства прокуратурой интересов государства в арбитражном суде. Монография. – Алчевск: Ладо, 1999. С. 65.
2. Мичко М. І. Деякі проблеми представництва прокурором інтересів громадян і держави в суді // Вісник Вищого арбітражного суду України. – 1999. – № 4. – С. 210.
3. Вісник Конституційного суду України. – 1999. – № 2. – С. 39 – 43.